

UVODNA NAPOMENA

O Mavru Vetranoviću pisali su rani dubrovački biografi Ignjat Đurđević, Serafin Marija Crijević, Franjo Marija Appendini i Sebastijan Slade-Dolci, koji ga naziva »slavnim hrvatskim pjesnikom«. Devetnaestostoljetna i dvadesetostoljetna hrvatska književna historiografija također ga spominje bez izuzetka. Da je za njegova života bila živa svijest o njegovu autorstvu i pjesničkoj reputaciji govore poslanice Nikole Nalješkovića i Petra Hektorovića, pohvalni govor u dubrovačkom senatu koji je povodom njegove smrti održao Miho Menčetić, pjesme koje su ispjevali Miho Bunić Babulinov (epigram), dubrovački učitelj i humanist Didak Pir (elegiju, odu i epigram na latinskome) i Nikola Nalješković (nadgrobnice na hrvatskome i epigram na latinskome). U svojim djelima spominju ga Marin Držić (prvi prolog *Tirene* i poslanica »Svitlom i vridnom vlastelini Sabu Nikulinovu Marin Držić«, s. 35–46), Antun Sasin (pjesma »Drugi san«, s. 66) i Petar Hektorović (*Ribanje i ribarsko prigovaranje*, s. 1159–1162). Kao »izvanrednog pjesnika na slavenskom jeziku« spominje ga Mavro Orbini u *Kraljevstvu Slavena (Dell'origine degli Slavi)*. Konačno, o njegovu ugledu govore optužbe nepoznatih napadača da je Marin Držić plagirao upravo Vetranovića. Ne čudi stoga lapidarna konstatacija Jurja Carića da je Vetranović prva originalna figura dubrovačke književnosti (*La prima figura originale, che presenta Ragusa, è il poeta Mavro Vetranić-Čavčić*).

No ono što se o Mavru Vetranoviću zna, zapravo pokazuje koliko se o njemu *ne zna*. Nismo sigurni u godine njegova rođenja i smrti;¹ što je, osim teologije, studirao u benediktinskom zavodu u

---

¹ Franjo Švelec u radu »Mavro Vetranović« (»Radovi Instituta JAZU u Zadru«, svezak IV–V, Zagreb 1958–1959, str. 176–178) donosi sljedeće podatke o godinama

Monte Cassinu; zašto je, ne tražeći dozvolu, 1517. godine otišao u Italiju, pri čemu ga je dubrovačka vlada proglasila odmetnikom i kaznila progonstvom iz Republike; kako to da se nakon pet godina vratio u Dubrovnik; zašto je odbio odluku Senata da 1528. ide Papi u Rim; u kojim je samostanima boravio, koliko dugo i u kojoj ulozi itd.² Za književnu je historiografiju važnije to što su u znatnoj mje-

Vetranovićeva rođenja i smrti: »Vicko Lisičar, jedan od Vetranovićevih biografa, smatra vjerojatnim, da se Vetranović rodio godine 1486., ali ne kaže, na čemu temelji taj svoj sud. Naprotiv, za godinu smrti pjesnikove, koju pomiče na 1593., iznosi jedan podatak iz Div. Canc., sv. 182, str. 19., gdje piše da je neki 'D. Mauro priore de Santo Andrea' 11. siječnja 1592. godine svjedočio pri nekom vjenčanju u župnoj crkvi Pakljene-Sudjurđa, na otoku Šipanu. Naravno, trebalo je dokazati, da je taj 'D. Mauro' identičan s Vetranovićem. Lisičar je to pokušao učiniti, ali dokazi nisu uvjerljivi. Kao prvi dokaz naveo je stih iz epitafa Vetranoviću, što ga je napisao Miho Bunić Babulinov, u kojem se kaže, da Vetranović 'spieva do sto lit' (SPH, XI, str. 257). Ali, kako jedna bilješka govori, da je Miho Bunić umro godine 1590., Lisičar se poziva na Franju Račkoga, koji je usput izrazio mišljenje, da je Bunić mogao umrijeti i kasnije. Međutim, izraz 'do sto lit' može biti samo hiperbola, koja znači, da je Vetranović veoma dugo živio. Ta i Nalješković godine 1576., kad Mavro nije imao sto godina, upotrebljava u epitafu gotovo isti izraz: 'do sto ljet na svieti višnjega ki slavi' (SPH, V, str. 343). Drugi je dokaz još naivniji: V. Jagić, I. A. Kaznačić i Dj. Daničić u uvodu pjesmama Vetranovićevim kažu, 'kako neki pišu, da je don Mavro proveo posljednje godine života na Sv. Andriji i da mu je bilo 120 godina, kad je umro'. Tek se treći dokaz može, iako ne sasvim bez prigovora, uzeti u obzir, da naime Lisičar u razdoblju od godine 1575. do zaključno godine 1592. u Državnom arhivu u Dubrovniku nije mogao naći podatak, koji bi potvrdio, da je neki drugi benediktinac bio prior na Sv. Andriji.« Ivan Ostojić u monografiji *Benediktinci u Hrvatskoj* (sv. 3, Benediktinski priorat Tkon, Split 1965, str. 311) također donosi podatak da je Mavro Vetranović Čavčić bio prior samostana sv. Andrije od 1531. do 1541, a zatim od 1576. do 1592. No u istoj monografiji (str. 270) Ostojić navodi podatak da je Mavro Vetranović Čavčić umro 1576. U Akademijinu rukopisu III d 171 na str. 4 piše da je Vetranović umro »Februara 1603«.

² Ivan August Kaznačić piše da je Vetranović postao mljetski opat 1520. godine (SPH IV, str. II.). Konstantin Jireček u radu »Beiträge zur ragusanischen Literaturgeschichte« (»Archiv für slavische Philologie«, XXI, 1899, str. 471) navodi da je Vetranović prior samostana sv. Andrije postao 1534. godine. Franjo Švelec donosi sljedeće podatke: »[...] godine 1524. bio je opat na Mljetu, 1527. starješina sjedinjenih samostana na Sv. Andriji i na Višnjici, 1531. prior na Sv. Andriji, 1541. opat na Višnjici, 1545. postaje predsjednik Mljetske kongregacije, nakon čega se povlači u svetoandrijsku samoću.« (»Mavro Vetranović«, str. 178) Ivan Ostojić u monografiji *Benediktinci u Hrvatskoj* (sv. 1) donosi sljedeće podatke o Vetranoviću: predsjednik Mljetske kongregacije 1527, 1544–1550; prior samostana sv. Marije na Mljetu 1524, 1526–1528, 1533, 1536, 1545, 1547 (ovi se podaci donose prema *Vat. arhiv: Indice 297 f. 126*); prior samostana sv. Andrije na morskoj pučini 1531–1541, 1576–1592. (Str. 308–311). Vicko Lisičar je u knjizi *Tri dubrovačka otočića (Daksa, Sveti Andrija i Ruda)* (Dubrovnik 1935) ovako ocrtao Vetranovićev redovnički put: poslije kratkog boravka na Lokrumu, prešao je na Mljet 1524, gdje je –

ri neproučeni prijepisi – zasad nam nije poznat nijedan autograf – Vetranovićevih književnih djela. Nije nam posve jasna njihova tradicija, međusobni odnos, datacija. Još uvijek nisu sačinjena sabrana djela prema suvremenim tekstološkim načelima, još se uvijek veći na Vetranovićeva pjesničkog opusa nalazi u trećoj i četvrtoj knjizi edicije Stari pisci hrvatski, koje su za Jugoslavensku akademiju znanosti i umjetnosti priredili Vatroslav Jagić, Ivan August Kaznačić i Gjuro Daničić 1871. i 1872. godine, kasnije otkriveni sastavci još su razbacani u različitim, često teško dostupnim publikacijama, još uvijek nemamo – zašto ne i to spomenuti – digitalnu zbirku Vetranovićevih djela.

Malo sigurnih biografskih podataka i filološka nemoć pred (u prvi mah se čini) nesagledivom količinom prijepisa mogu biti snažan poticaj za prihvaćanje novijih teorijskih uvida, koji su doveli u pitanje tradicionalne književnopovijesne kategorije, i to, uz književnopovijesne periode kao poetički koherentne cjeline, upravo biobibliografske identitete autorā. U nekoj sam mjeri podlegao »kušniji« inovativnih pristupa, ali ne zbog straha pred složenim filološkim predradnjama, već stoga što je uklapanje književnopovijesnih interpretativnih nastojanja u šire polje različitih kulturnih praksi dovelo do pronicljivih uvida. Međutim, jer su nova teorijska usmjerenja – ponajprije teorije koje slijede Bourdieuovo promišljanje književnog polja i Foucaultove analize figure autora i mreže diskurza – dovela i do novih teorijskih izazova, monografiju o Mavru Vetranoviću započeo sam poglavljem o autoru. U njemu sam nastojao pokazati što je autor za mene, odnosno, u nekoj se mjeri polemički osvrnuti na ideju »novog filologa« (A. Becker) – stručnjaka kontekstualnih odnosa koji drevne, stare i ezoterične tekstove čini dostupnima ne samo transkripcijom, prijevodom, komentarima nego i analizom stvaranja tekstova, onoga koji ne razdvaja proučavanje upi-

---

nakon što su u Mljetsku kongregaciju, osim samostana svete Marije na Mljetu i samostana svetog Mihovila u Pakljeni na Šipanu, ušli samostan svetog Jakova na Višnjici i samostan svetog Andrije – bio izabran za poglavara, što je Vetranović odbio. Povukao se stoga u samostan svetog Andrije na istoimenom pustom otočiću, čiji je prior postao 1531. Tamo ipak nije dugo ostao te se preselio u samostan svetog Jakova na Višnjici, nadomak grada. Opat mljetskog samostana postao je 1542, a poglavar Mljetske kongregacije 1544. godine.

sa od upisivanja, učvršćena značenja od društvenih procesa koji ga učvršćuju.³

U drugom poglavlju prvog dijela knjige sintetizirao sam sve dosadašnje filološke i atribucijske rasprave da bih odredio ono što sam nazvao »tekst Vetranović« – književna djela koja su, s većom ili manjom sigurnošću, zasad atribuirana Vetranoviću. Zatim sam, riječ je o drugom dijelu knjige, pristupio »čitanju«. Iako sam nastojao obuhvatiti cijeli dosad utvrđen opus, koncentrirao sam se na tekstove koji su zanimljivi zbog genoloških, tematskih, književnoantropoloških, filozofsko-teoloških aspekata. Služio sam se različitim metodološkim postupcima: komparativnim, književnoantropološkim, pa i onima koje bismo, doduše oprezno, mogli nazvati ikonografskim (o kakvom je pristupu riječ, detaljno je objasnio Ervin Panofsky u uvodnoj studiji svoje knjige *Studies in Iconology*). Zapravo, nastojao sam uočiti kako Vetranovićevi tekstovi ulaze na poprište silnica različitih književnih vrsta, poetičkih tradicija, retoričkih strategija, kulturnih temata i, konačno, je li se pritom oblikovala jedna specifična autorska poetika.

Iako je možda »najdosadniji naš pisac« (J. Berković), »dugočasna narikača« (P. Kolendić), »hladni alegoričar« (M. Kombol), ono što sam naslutio, ustvrdio je već J. Carić: Vetranović je čovjek koji misli vlastitom glavom (*un uomo che pensa colla propria testa*) i koji je izradio jednu specifičnu poetiku. Ali nagrada za pisanje o Vetranoviću nije samo naslućivanje njegove poetike – to bi bilo premalo za uloženi trud – već »pribrajanje« među mudre ljude. Na što zapravo mislim, kazuje Miho Bunić Babulinov svojom nadgrobnicom »U smrt Mavra Vetranovića« pišući o nagradi koja pripada Vetranoviću zbog njegova spisateljskog rada: »*Vila*: Kû platu on ima: *Um*: Spomenu na svit saj meu ljudim mudrima, na nebu vječni raj.« Držim da je sjećanje na one koji su u »vječnom raju« uistinu mudro.

Naravno, ova monografija nije nastala *ex nihilo*. O Vetranoviću su osim brojnih studija već napisane dvije monografije. Mislim, da-

---

³ Clifford Geertz, *Lokalno znanje*, s engleskoga prevela Irena Matijašević, AGM, Zagreb 2010, str. 48.

kako, na monografiju Franje Šveleca *Mavro Vetranović*, objavljenu u dva dijela (1959. i 1960) u »Radovima Instituta JAZU u Zadru«, i *Mavro Vetranović* (2012) Antuna Paveškovića. Milivoje S. Spasić je 2012. godine na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu obranio disertaciju *Književno delo Mavra Vetranovića i njegovo doba*. Iako sam dužnik svojim prethodnicima koji su pisali o Vetranoviću, ne samo dvojici, odnosno trojici spomenutih već mnogim drugima, po-najprije onima koji su otkrivali i objavljivali Vetranovićeve djela, od-važio sam se poći vlastitim putom. U tome su mi svojim napomena-ma i kritičkim prosudbama od znatne pomoći bile Dunja Fališevac i Dolores Grmača, s kojom sam vodio »vetranološke rasprave« otkako sam se tek počeo sustavnije zanimati za »Remetu«. Na kraju, ali ne manje važno: iako neizravno, na ovu je knjigu, pa i šire, na moje znanstveno formiranje, znatno utjecao Milovan Tatarin. Zahvalan sam im!